

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ԸՍՏ ՀԱՄԱՏԵՍԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Գ. ԳԼՈՒԽ

ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԳԻՐԸ

(Շար. ՍՊՈՑ 1935, էջ 106 էջ)

«Աղերք կատարեալ, որպէս և Հայրն ձեր երկնաւոր կատարեալ է»։ «Վրժան աւելի փառաւոր կերպով շողայ այս իտէալը, այնքան աւելի լուրջ եւ ահաւոր կը թուի ան մեզի։ Վասնզի մարդը — անձնասէր ըլլալուն համար — ընտանեացին մեղանշական է։ Եւսի Աստուծոյն մասին զգայութեամբ սէրը մեղքին վրայ տարուած յաղթանակով միայն կրնայ իրականանալ։ Ինչ ընել ուրիշ։ Քրիստոսի հրաւերն ընդունելով պայքարին մասնակցի ուղղը պիտի կարենա՞յ միայն իր ոյժերովը յառաջանալ կոխի տապալելուն մէջ, և ինքն իրմով մօտենալ Աստուծոյ։ Ա՛յս է, ինչպէս ժամանակակից մեկնիչներէն և քննադատներէն շատեր խորհած են, աւետարանական ուսուցումին իսկական հիմքը։ Ըստ Պաուլէի, զոր օրինակ, համատեսականներուն Քրիստոսը մարդուն անձնական ձեռնարկէցութեանն է որ կողու մ'ընէ։ Անոր անձանութիւնը, կ'ըսէ, միածին Որդիին միջնորդութեան վարդապետութիւնը, զոր աւելի ետքը ընդլայնեցին Պողոս և Թովհանէս։ Մարդս իր կամքին ճիգովն է որ ձեռք կը բերէ ճշմարիտ արդարութիւնը։

Դեռ վերջերս, շնորհալից դասընթացքի մը ընթացքին, նմանօրինակ տեսութիւն մըն է որ պարզեց Հառնաք իր բարձր եղիւնակութեամբը։ Յիսուս, վարդապետեց ան, իր անձին հանդէպ հաւատք ըսելով ուրիշ բան չէր հասկնար, իթէ ոչ կատարել իր պատուէրները։ Տարակոյս չկայ թէ Քրիստոս որ եւ է անձէ աւելի ինք իրագործեց կրօնական կեանքին էութիւնը։ Ոչ ոք իրեն չափ կը ճանչնայ երկնաւոր

Հայրը։ Ինք միայն կրնայ զայն ճանչնել աշխարհի։ ու ինքը կ'ընէ այդ բանը՝ ոչ միայն իր խօսքովը, այլ եւ իր լինելութեան կերպովը ընդհանրապէս, իր գործելութեան ներդրութեամբը, իր տառապանքներովը։ Եւ սակայն, այս ամենուն մէջ, պէտք է լաւ հասկնալ իր միտքը։ Թո՛ղ մարդս Աստուծոյ հասնի, ու փրկական գործը կատարուի։ ա՛յ Յիսուսի գործ չի մնար բնաւ։ Քրիստոս է և կը մնայ — և այսչափ միայն եւ ոչ աւելի — Աստուծոյ գործը (initiateur) բոլոր դարերուն համար։ Անիկա մարդկային ամէն գիտակցութեան առջև սա մեծ հարցը կը դնէ։ կա՞մ յաւիտենականութիւնը պիտի ընտրես և կամ երկրաւոր շահերը, կա՞մ խոնարհութիւնը և սէրը և կամ անհատական արդարութիւնը և անձնասիրութիւնը կա՞մ լուսոյ Աստուծոյն պիտի ծառայես և կամ Մամոնային պիտի անձնատուր ըլլաս։ Եթէ անպամ մը ընդունուի այս կէտը, ա՛յ ոչինչ պէտք կ'ըլլայ աւելցնել Աստուծոյն վրայ։ Հայրը միայն, և ո՛չ թէ Որդին է առարկան Յիսուս — Քրիստոսի քաղաքած շնորհաց պատասխան։

Ա՛յս է ահաւասիկ, մերձաւորաբար այն վարդապետութիւնը, զոր իբր կէս դարէ ի վեր կը սորվեցնեն ազատական բողոքականութեան ամենէն աշխատաւ ներկայացուցիչները։ Անկախիլ պիտի ըլլար, արդար, ուրբանա ինքորոյն ծանոթութիւնը։ ամէն ինչ կը կոյնայն գիտնալուն մէջ թէ սուրբ Գիրքը մինչև ո՛ր աստիճան օրինաւոր կը ներկայացնէ զայն։ Աւետարաններուն համեմատ, ի՛նչ բան է Յիսուս ինքն իր մասին և իր անձին՝ Աստուծոյ թաքուցութեան հետ ունեցած յարաբերութիւններուն մասին։

Այս հարցը ուսումնասիրած ատեննիս, պէտք է զիմնեց այն բառերուն։ զորս Տէրը գործածած է իր մեծական գիրքը որակելու համար։

1. Նախ և յառաջ, ի՛նչ կը նշանակէ Որդի մարդոյ բացատրութիւնը, զոր Յիսուս կը սիրէր տալ իր անձին։ Ըստ Իմ. մէրի, անիկա կը ցուցնէ «Քրիստոսի խոնարհումին և բարձրացումին միջև եղած հակադրակերպը, սա կրնայ երանգովը սակայն՝ թէ՛ Քրիստոս մերթ իր խոնարհութեանը մէջ է որ երևան կը բերէ իր մե-

ծուծիւնը, և մերթ հակադարձաբար: Պատէր Որդի մարդոյ կոչումին մէջ աւելի ինքզինքը այդպէս կոչողին մարդկային նշկարագիրը կը մատնանշէ. հրէական մասնաւորականութեան դէմ հակազորութիւն՝ այդ բառը պիտի նշանակէր եթէ ոչ իտէալ մարդը, այլ գէթ այն՝ որ իր մէջ կը կրէ բոլոր մարդկային զգացումները եւ որ կը համապատասխանէ բովանդակ մարդկային տոնջանքներուն: Ռոյս այնպէս կը համարի թէ «ոչ մարդեղութեան նիւթական իրողութիւնը և ոչ ալ մեծախաղութեան աստուածաբանական իրողութիւնն է որ կը նշանակէ Որդի մարդոյ անունը. այլ թէ՛ բարոյագիտական և թէ՛ աւետարանական իրողութիւնը բարոյական իտէալին իրականացմանը յանձին անոր որ այդօրինակ անունի մը առանձնաշնորհուած կուտար ինքզինքին»:

Անշուշտ ճիշդ եւ կարեւոր նշմարներ կան յառաջ բերուած այս յատկանշութիւններուն մէջ, ինչպէս և գեռ անոնց մէջ, զորս կարելի է աւելցնել ատոնց վրայ. անհրաժեշտ է սակայն դիտել տալ թէ, Պատէրի և Ռոյսի, զոր օրինակ, այս հաստատումներուն հակառակ, Տիրոջը բերնին մէջ բացորոշ է Որդի մարդոյ տիտղոսին մեծական արժէքը: Այդ բառին՝ Դանիէլի պատգամին հետ աղերսը բաւական է արդէն հաստատելու համար այս վարկածը. վառելի, Վորդի մարդոյն որ ընդ ամպս կ'իջնէ, և որուն շնորհուած են «փառքն ու թագաւորութիւնը», դիրքին չէ անջատ մընենել Մեծիայէն» (Դան. է. 13, 14. հմտ. Բ. Թագ. Է. 12, 13, 16. Եսայի Թ. 5, 6 ևն). ընդհանրապէս ընդունուած է որ այս նշանակաւոր հատուածը այդ իմաստով կը մեկնաբանէին փրկչին ժամանակակիցները: Հրէական Յայտնութեան այս ուշադրաւ բացատրութիւնը իրեն համար գործածելով, Յիսուս կը ցուցնէ թէ Մեծիային բարձր դիրքը ունի ինքը, թէ Եհովային Օծնալն է ինքը, որ աշխարհ է և կած՝ Աստուծոյ յաւիտեանական թագաւորութիւնը հիմնական համար հոն:

Այս եզրակացութիւնը աւելի ևս յըստակօրէն դուրս կուգայ Աւետարաններուն կարգ մը նշանակալից խօսքերէն: Միւր նախորդ ուսումնասիրութեամբ ցոյց տուինք այն յարաբերութիւնը, զոր փոխարինում

նանիշ ըրաւ Յովն. Մկրտչի գործին և Որդոյ մարդոյ գործին միջև. մերձեցում՝ որմէ ինքնին կը մակարերուի թէ այդ Որդին մարդոյ է նոյն ինքն խոստացուած Ապաստարարը (Մտթ. ԺԱ. 10, 14, 19): Ուրիշ մէջընտրում: Երբ փրկիչը, Կեսարիա փլուզպեանի մէջ, իր շուրջը եղողներուն կը հարցնէ թէ «Զի՞ ոք ասեմ զինէն մարդիկն թէ իցէ Որդի մարդոյ». Պետրոս կը պատասխանէ. «Դո՛ւ ես Քրիստոսն». ու Տէրը կը պատուիրէ անմիջապէս որ ոչ ոքի չըսեն զայն. ինչ որ կ'ենթադրէ թէ ինք կ'ընդունի այդ երկու բառերուն հոմանշութիւնը. թէպէտ աւելի կը նախընտրէ որ յայտնի համարձակ կերպով իրեն չլիբարգեն տիտղոս մը որ կրնար բորբեքիլ Իսրայէլի վատառողջ յոյսերը: Որդոյ մարդոյ է որ կը վերադրէ նոյնպէս մեղաց թողութեան, վերջին գատաստանին և փոռօք գալիք թագաւորութեան անանձնաշնորհները (Մտթ. Թ. 6, ԺԳ. 41, ԺԶ. 28, ԺԹ. 28, ԻԷ. 31, ԻԶ. 64): Կը յիշեցնեմ վերջապէս ինչ որ յոյժ մանրամասնօրէն ցուցուած է Կեսնք Յիսուսի ին մէջ, այսինքն թէ իր գործին սկիզբէն իսկ Յիսուս համոզումը ունեցաւ ճշմարիտ աստուածպեւական թագաւորն ըլլալուն, բայց ժողովուրդին գեռ անհասկնալի մնացած (Յովն. ԺԲ. 34): Որդի մարդոյ բառը գործածեց, իր անձին հաւատալիքը չը պարտադրելու համար օտարներուն, որոնց հաւատքը պէտք էր բոլորովին ազատ մնար:

Պէ՛տք է ատկէ հետեցնել թէ Փրկչին սիրած այդ անուանումը մեծիայութեան ընդհանուր զաղափութէն տարբեր բան մը չի ցուցնիր ընտել, և թէ իր միծմրալիւծութիւնը քաղաքակրթական փափաքին պատճառաւ է միայն որ Յիսուս կը նախասիրէ ժողովուրդին նուազ ընտանի այդ բացատրութիւնը: Կը խորհիմ թէ այդպէս մտածելով՝ բացարձակ նոյնութիւնը հաստատելն շատ աւելի հեռու պիտի երթայինք. եթէ Քրիստոս Որդի մարդոյ տիտղոսը կուտայ ինքզինքին, ոտով իր նպատակն է ոչ միայն նշանակել իր կարգը երկնային թագաւորութեան մէջ, այլ նաև, ինչպէս յիշատակուած յատկանշումները կը հաստատեն, ցուցնել իր աշակերտներուն թէ ինքը ինչ կերպով կը հասկնայ կատարել իր ստանձնած գործը վերագոյն պաշտօնը:

Այս տոթիւ, կ'արժէ որ ի վեր հանուին սա երկու գաղափարները.

ա) Հրէից աշխարհիկ իմացութեանը գէժ ուղղակի հակադրութիւն, Ուրի մարդոյ խօսքը բացորոշապէս կը նշանակէ Փրկչին և իր գործին խոնարհութիւնը:

բ) Բաց աստի, մեզի այնպէս կը թուի թէ, ատով Յիսուս կը հասկնայ իսկական մարդը, մեր ցեղին ճշմարիտ ներկայացուցիչը, ինչ որ կը հստակ այդ մտածումին ամենէն քիչ նպաստաւոր — այսպէս ըսենք — սուրբ գրական հատուածէն: Դանիէի գրքին տեսիլքին մէջ (Է. 13, 14), արդարեւ, մարգարէին դիտած «Ուրի մարդոյն» անվիճելիօրէն գերբնական կարողութիւն մը ունի. և սակայն, երբ ցայն կը հանդիպողքէ երկրաւոր միապետութիւնները նշանակող ճիւղային զազաններուն (Հ. 3-7), տեսանողը, որչափ կարելի է դատել, իր խորհրդաւոր լեզուով կը յիշեցնէ սա խորունկ նշմարութիւնը թէ Աստուծոյ է հեռացող մարդը զազանական վիճակի մէջ կ'իյնայ, մինչ Տիրով կամքին հնազանդութիւնը իր բնածին անձնապատուութիւնը այսինքն արժանաւորութիւնը կուտայ իրեն. վասնզի աստուածայուն չի այդ հաստաձը ընդ ամպս եկող այդ էակին աստուածային առաւելութիւններ կուտայ, ցուցնելու համար միայն թէ Աստուծոյ է սերած մարդութիւնը, Աստուծոյ նմանելու համար, ուրիշ բանի պէտք չունի եթէ ոչ լինելու այն ինչ որ ինքն է ըստ ինքեան (Ծննդ. Ա. 26): Այս խորհրդանշականութիւնը կամայական չէ, քանի որ համաձայն է Դանիէի Յայտնութեան նման առեղծուածային բայց հարուստ եւ խորունկ նկարագրութիւններ ունեցող գրքի մը ոգւոյն. ամէն պարագայի մէջ յօդը, որ պատահականօրէն չէ անշուշտ որ կայ բոլոր համատեսական յայտարարութիւններուն մէջ, կը վկայէ թէ Յիսուս ինքզինքը Ուրիի մարդոյ (le Fils de l'homme) կոչելով՝ այն անմոլումը ունի թէ ինքը մարդկութիւն որ և է մէկ անհատէն լաւագոյն է իբր մարդ նոյն իսկ, թէ ինքը ատով առանձին տեղ մը կը վերապահէ իրեն, և թէ բոլորովին բացառիկ դիրք մը կը վերապահէ ինքզինքին:

2. Բայց եթէ Տէրը նախասիրաբար այդ անունը կ'ուզէ, ինչո՞ւ իր շուրջը ե-

ղողները զինքը աւելի կ'ողջունեն Ուրիի Աստուծոյ տիտղոսովը, զոր ինքն ալ կ'ընդունի, եւ որուն մեծական իմաստ մը պարունակող բացատրութիւն մ'ըլլալը կը հասկնուի հաւատապէս Մատթեոսի (ԺՁ. 16), Մարկոսի (ԺԴ. 61), Լուկասու (Դ. 41) յայտարարութիւններէն, եւ. Զարցէ գիտնալ թէ այս խօսքը ինչ չափով կը ներկայացնէ մեզի Փրկչին տնձն ու գործը: Ասիկա երբեմն շատ հասարակ չափի մը իշխուցում է. Ըստ Հին Կտակարանի, Խորայել՝ ընդհանրապէս, և աստուածապետական թագաւոր՝ մասնաւորապէս, «Ուրի եհովայի» կը կոչուին (Ել. Դ. 22, Ես. ԿԳ. 16, Երեմ. ԼԱ. 9, 20, Ովս. ԺԱ. 1, Մաղ. Ա. 6, Բ. Թաղ. Է. 14, Սղմ. Բ. 7): ու այս բացատրութիւնը հնազանդութենէ զատ ուրիշ բան չի նշանակեր: Ըստ ինքեան, Ուրի Մարդոյ կոչումը իմաստի լայն առում մը ունի ուրեմն և կրնայ զանազան կերպերով մեկնաբանուիլ. ինչ է սակայն տնոր արժէքը համատեսականութեան ուսուցումին համեմատ:

Պէտք է գիտել տալ նախ թէ համատեսականները Փրկչին բերանը երբեք չեն դնէր այդ խօսքը. աշակերտները կամ ամբոխն է միշտ որ Յիսուսի կուտան այդ տիտղոսը (Մրկ. Դ. 11, Մտթ. ԺԴ. 33, ԺՁ. 16): մինչ այդպէս չէ չորրորդ Աւետարանին մէջ (Թ. 35, Ժ. 36): Քրիստոս ինքն իսկ «Ուրի» կը կոչէ ինքզինքը (Մատթ. ԺԱ. 27, Մրկ. ԺԳ. 32, հմտ. Նաե մը շակներուն և հարստիքի խնճողի առակները. Մտթ. ԻԱ. 37, ԻԲ. 2), կամ աւելի յատկապէս այդ յարաբերութիւնը կը մատնանշէ Զայր անունը տալով Աստուծոյ (Մտթ. Է. 21, Ժ. 32, ԺԵ. 13, ԺԸ. 10, 35 եայլն): Կրնանք սակայն հարցնել թէ արդեօք ամենակալը Քրիստոսի հայրն է աճյապէս ինչպէս է միւս մարդերուն առհասարակ. մինչև մէկ աստիճան պէտք է այդպէս ընդունիլ, կ'երեւի, քանի որ երկու պարագային ալ նոյն բառն է որ կը գործածուի: Սօսքին ձևին մէջ նոյն իսկ, չկայ բան մը որ Փրկչին էապէս տարբեր առանձնանորոգում մը տայ: Եթէ Քրիստոս Աստուծոյ Ուրիին է՝ ծանօթութեան և կտանքի կցողութեան շնորհիւ (Մտթ. ԺԱ. 27), չորը կամքին ցուցում է հնազանդութիւնն ալ, աշակերտներուն համար

միթէ Աստուծոյ որդիութեան տոնող արքայական այն ճամբան չէ՞ (Մտթ. Ե. 9, հմմտ. 45, Ղաւկ. 2. 35, Ի. 36): Միայն թէ անոնք Աստուծոյ որդիները կ'ըլլան՝ երբ փոխուին ներքնապէս (Մտթ. Ե. 44, 45), ինչ որ Փրկչին պարագան չէ անշուշտ, որուն կացութիւնը անմասն է այս նկատմամբ: Բայց, յատկանշական պարագայ, Յիսուս միթէ ինքզինքը չ'իլացնէր իր եղբայրներուն, երբ անոնք հետ կ'ըսէ «Շալոմեր», խօսք՝ որ անգամ մը միայն կը տեսնուի տէրունական աղօթքին գլուխը, այսինքն աղօթքի մը մէջ որ շինուած է աշակերտներուն համար և ո'չ թէ Քրիստոսի, ինչպէս կարելի է հետեցնել սա երկու նշաններէն: Առաջինը այն է թէ երբ Յիսուս անոնք կ'ըսէ. «այսպէս կացէք զօրք յաղօթ», կը թուի հասկնանք թէ խնդրոյ առարկայ եղած բանը իրենց գործածութեան համար է միայն: Երկրորդը, այն է թէ զանոնք կը հրաւիրէ Աստուծոյ թողութիւն խնդրել իրենց մեղքերուն համար, ինչ որ պիտի չկարենար ընել ինքը, որ արդարեւ է, և իրաւունք կուտայ ինքզինքին՝ թողութիւն տալու ուրիշներուն մեղքերուն (Մտթ. Թ. 2, ևն.):

(Շարունակելի)

Ժ. Գ.

ԽՈՐՀԱՆԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԽՈՍՏԻ

Ըսել թէ մարդը նպատակի դիմող կենդանի է, քանի որ թէ մարդը կը պաշտէ կամ պիտի պաշտէ: Կրօնը այն դրոշմն է՝ որուն միջոցաւ մարդ կը պաշտէ: Արդ, ի՞նչ է մարդուն համար պաշտամունքի տարկանք. — անշուշտ ոչ վերացական գաղափարները, ոչ իրերը, և ոչ իսկ մարդիկն են որ կը կազմեն այդ տարկանք, այդ գոմարտութիւնը այն բոլոր գործընթական արժեքներուն, զորս մարդ կրնայ տեսնել կամ խորհիլ, իրենց կատարելութեան վիճակին մէջ: Բայց կրօնը կը ցուցնէ մեզի թէ բոլոր այդ արժեքները կան միայն Անոր մէջ՝ որ Աստուծոյ կը կոչուի:

«ՆՈՎԻՆ ՄԱՐՄԵՆՈՎ»

ՅԱՒԻՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱԽՃԱՆԸ

— ՔՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱԻ

Գայթակղութեան քար մ'եղած է Քրիստոնէական կրօնի ուսուցման կարեւոր տարրերէն մէկն եղող մարմինի յարտերան վարդապետութիւնը շատերու համար, ըլլան անոնք Քրիստոսի հօտէն ներս կամ դուրս գիրք բռնողներ: Ամէնէն անբանաւոր յայտարարութիւնը կը թուի ան բազմաթիւ մարդերու. ամէնէն անբանաւորը՝ զոր Քրիստոսի Եկեղեցին ըրած ըլլայ, և նետած՝ դարերու և մարդերու առջև՝ ճշմարտութեան մը պիտակովը: Կը թուի ան հաւաստում մը՝ գրեթէ հայոյնք՝ մարդկային իմացականութեան դէմ: Կան, նոյն իսկ եկեղեցականներ՝ որ խիղճ կ'ընեն անգործառնալու և խօսելու անոր վրայ — նախապաշարեալ և ազգաւ երեսնալու վախէն — ո՛ր մնաց աշտպանելու գայն:

Քրիստոնէական յայտնութիւնը անսասան է իր բանաւորութեամբը՝ երբ ան հասկընալ կրցողներու կողմէ սերտուի և հասկըցուի իր ամբողջութեանը և իր մասերուն համակարգութեանը մէջ:

Հասկցողութեան փորձ մ'ընելու համար սակայն մեր կողմէն՝ նախ պէտք է որոշենք մեր դիրքը՝ մտածութեան կառուածին մէջ՝ հանդէպ ուրիշ դիրքերու, զորս կը բռնեն մարդիկ՝ տիեզերքի եւ անոր պարզած երեւոյթներուն վերաբերմամբ:

Կը մերժենք կանխաւ չգիտակցանութիւնը և սկզբաւորականութիւնը. վասնզի վստահ ենք թէ մեր և տիեզերքին, և ասոնց գոյութեան և շարժումին ուրացումը, և գանոնք ճանչնալու պէտքի՛ն ուրացումը, գերազանց և անճառ յիմարութիւնն է: Այդ ուրացման իշխողները, իրենց բոլոր ծրարտումներով միասին, կը նկատենք արհաւիրանքի, զրգոյս և կրնա՛յ երթալ դէպի ճշմարտութիւն, և ասոր աւելի կամ նուազ մօտ կէտերու կրնայ հասնիլ: Չենք ընդունիր թէ մեր աչքին, մեր ձեռքերուն — մեր զգայականութեան — զմիգ հասցուն